

**MIRCEA-GHEORGHE ABRUDAN, *BISERICA
ORTODOXĂ ȘI CLERUL MILITAR DIN MONARHIA
HABSBURGICĂ ÎNTRE PACEA DE LA CARLOVIȚ ȘI
PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1699-1914)*, EDITURA
PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ, CLUJ-NAPOCA,
2022, 523 P.**

Pr. dr. Daniel ALIC

Tipicul unei prezentări de carte presupune, îndeobște, evidențierea contribuției autorului la îmbogățirea istoriografiei în domeniul cercetat, importanța demersului științific, aspectul grafic al lucrării și o apreciere asupra autorului și a operei sale în ansamblu.

Pentru că este vorba de o carte voluminoasă ce depășește 500 de pagini, cu o scriitură excelentă și informații în mare parte inedite, nu putem avea pretenția că vom îndeplini cu exhaustivitate toate cerințele enunțate și, de aceea, vom încerca o prezentare sintetică și, totuși, cât mai cuprinzătoare.

După cum autorul remarcă în *Argumentul* lucrării, sămânța cea bună a studierii clerului militar din Monarhia Habsburgică a fost așezată în pământul cel bun al inimii sale de către regretatul profesor clujean cu origini în Banat, Nicolae Bocșan. Dumnezeu a rânduit ca mai târziu ea să rodească ca o lucrare de doctorat în Teologie sub îndrumarea pr. prof. dr. Vasile Leb și în cotutela doctorală a pr. prof. dr. Mihai Săsăujan. Prin urmare, cartea respectă rigoarea unei cercetări doctorale, cu o argumentație istorică temeinică, cu structură elaborată și extrem de precis circumscrisă temei.

Ceea ce se remarcă la o simplă lecturare a cuprinsului este ineditul și necesitatea cercetării pe nișa propusă de autor. Vorbim de peste 200 de ani de istorie a Bisericii Ortodoxe din Imperiul Habsburgic și apoi Austro-Ungar din anul 1690 până în anul 1918, organizarea bisericească a ortodocșilor aflați sub sceptrul de la Viena, istoria asistenței religioase din cadrul armatei chezaro-crăiești între secolele XVIII și XX, implicat a Vicariatului Apostolic al Armatei, precum și

evoluția clerului militar ortodox între domnia Mariei Tereza și Marele Război. Prefața cărții, întocmită de Părintele Prof. dr. Gabriel Gârdan, subliniază magistral aceste aspecte: „Tema aleasă de istoric este în mare măsură inedită, atât în istoriografia străină, cât și în cea românească, pentru istoriografia laică și ecleziastică deopotrivă. Dacă avem în vedere faptul că există doar o singură lucrare, în limba germană, publicată în anul 1901, despre instituția care a asigurat gestionarea activității clerului militar în armata imperială austriacă, respectiv Vicariatul apostolic al armatei, înțelegem faptul că finalitatea activității de cercetare asumată de către autor depășește aria de interes locală și capătă relevanță internațională.”

Dat fiind volumul imens de informații voi propune o abordare reducăționistă, nu spre a minimaliza lucrarea Domnului Mircea-Gheorghe Abrudan, ci tocmai pentru a o considera și cinsti. Patru mari sinteze se regăsesc în carte: (1) istoria Monarhiei Habsburgice în secolele XVIII, XIX și începutul secolului al XX-lea; (2) o sinteză istorică excepțională a vieții bisericești ortodoxe din Imperiu; (3) o istorie a instituțiilor ce se ocupau cu asistența religioasă în armatele imperiale și (4) o istorie a pastorației ortodoxe rândul ostașilor imperiului.

1. În capitoul al II-lea surprinde Imperiul Habsburgilor, ca Imperiu dunărean, perioada absolutismului lăminat, pașoptism și neoabsolutism ca etape în devenirea imperiului, dualismul austro-ungar și administrarea (1878) și anexarea Bosniei-Herțegovina (1908);

2. Începe cu „Marea migrație sârbească” din 1690 și „privilegiile ilirice”, organizarea și jurisdicția Mitropoliei Carlovițului, dinamica administrativă a instituțiilor superioare bisericești (cu întemeierea Episcopia Ardealului în 1784 a Bucovinei a Dalmației, perspectivele credincioșilor ortodocși în funcție de evoluția politică din imperiu, ca mai apoi să fie tratate Mitropolia sârbească de la Carloviț, Mitropolia românilor din Transilvania și Ungaria, Mitropolia Bucovinei și Dalmației, Mitropoliile Bosniei și Herțegovinei

3. Istoria asistenței religioase în armatele habsburgilor până în secolul XVIII, perioada „Capelanatului superior” al armatei habsburgice (1643-1773) apoi a „Vicariatului Apostolic al Armatei” (1773-1914), cu precizarea vicarilor apostolici, ai capelanilor militari și atribuțiile lor.

4. Clerul militar ortodox care a fost prezent în rândurile armatei imperiale din timpul domniei împărătesei Mariei Tereza și a mitropolitului de Carloviț Pavel Nenadovici și Primul Război Mondial, clericii militari și capelani ortodocși pe timp de război și pe timp de pace, instituționalizarea capelanilor ortodocși permanenți în armata austriacă,

capelanii sau preoții militari între anii 1869-1914. Aici începutul îl face protopopul Nicolae Stoica de Hațeg (1751-1833), apoi lingvistul și pedagogul Radu Tempea. Urmează preoții Gheorghe Haines (1769-1812), Vasile Georgevici (1764-1826), Nicolae Panovici (1767-1837), Ignatie Carabeț (1776-1838), George Boitor (1804-1885), Sava Popovici Barcianu (1814-1879), Sava Popovici Săvoiu (1818-1906), Pavel Boldea (1861-1920), Ioan Stroca, Terențiu Bugaru, și Dr. Virgil Ciobanu (1876-1965).

Cartea are consistență științifică remarcabilă. Au fost consultate arhive din țară și străinătate, peste 700 de lucrări de documente, cărți și studii, presa vremii, iar limbile acestor scrieri sunt româna, germana, engleza, sârba și maghiara.

Anexele sunt și ele interesante: documente, hărți, liste sintetice și fotografii. Semnalez și indicele de nume de la finalul cărții, atât de util ca instrument de cercetare.

În concluzie putem afirma că lucrarea Domnului Abrudan, un prolific cercetător clujean, este importantă prin așezarea și lămurirea istoriografică a multor problematici, dar poate fi și un model pentru asistența religioasă de astăzi, pentru că nu putem spune că avem memorie și istorie, dacă nu învățăm din lucrurile frumoase ale trecutului.